

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA



POLITIKA I STRATEGIJA

**ZA ZAŠTITU I PROMICANJE MENTALNOG
ZDRAVLJA (2012-2020)**

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA**

**POLITIKA I STRATEGIJA ZA ZAŠTITU I
PROMICANJE MENTALNOGA ZDRAVLJA
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE (2012-2020.)**

Politika i strategija za zaštitu i promicanje mentalnoga zdravlja u Federaciji Bosne i Hercegovine (2012-2020)

Zahvaljujemo Ekspertnoj grupi Federalnog ministarstva zdravstva, kantonalnim resornim ministarstvima, Zavodu za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine, kantonalnim zavodima za javno zdravstvo, Federalnom zavodu zdravstvenog osiguranja i reosiguranja, kantonalnim zavodima zdravstvenog osiguranja, centrima za mentalno zdravlje, direktorima zdravstvenih ustanova, profesionalcima zaposlenim u oblasti mentalnog zdravlja, kao i sektorima obrazovanja i socijalne skrbi koji su dali doprinos u izradi i javnoj raspravi Politike i strategije zaštite i promicanja mentalnog zdravlja u Federaciji Bosne i Hercegovine (2012 - 2020.)

**Ova publikacija je pripremljena u okviru Projekta
mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini koji financira Švicarska
agencija za razvoj i saradnju (SDC)**

SADRŽAJ

Predgovor	5
Uvod.....	9
1. Vizija.....	23
2. Vrijednost i načela.....	25
3. Opći cilj.....	27
4. Područja djelovanja	29
4.1. Savjesno upravljanje.....	29
4.2. Usluge	41
4.3. Resursi.....	45
4.4. Lijekovi (nabavka i distribucija)	49
4.5. Istraživanja, monitoring i evaluacija.....	50
4.6. Edukacija	53



PREDGOVOR

Više od 450 milijuna ljudi u svijetu pati od mentalnih poremećaja, a procjenjuje se kako bi svaka četvrta osoba tijekom svojeg života mogla imati određenih problema sa mentalnim zdravljem. Prema predviđanjima Svjetske zdravstvene organizacije, do 2020. godine depresija će, pak, biti drugim uzrokom ukupnog obolijevanja i jedan od vodećih javnozdravstvenih problema.

Kada uz ove globalne trendove uzmemo u obzir i specifične čimbenike rizika za pogoršanje mentalnoga zdravlja pučanstva u Federaciji BiH, kao što su traume iz ratnoga razdoblja, te teška socio-ekonomska situacija, onda imamo jasne pokazatelje kako se nalazimo pred brojnim izazovima kada je u pitanju zaštita mentalnoga zdravlja pučanstva Federacije BiH.

Reforma zaštite mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini započela je 1996. godine stavljanjem fokusa na skrb u zajednici za razliku od pristupa koji je, uglavnom, bio utemeljen na tradicionalnom bolničkom tretmanu ljudi sa mentalnim poremećajima, te su u tom smislu ostvareni značajni rezultati.

Međutim, zdravstveni sustav Federacije BiH se suočava sa brojnim poteškoćama koje otežavaju dalju provedbu reformi u ovom pravcu, a u isto vrijeme imamo povećanje potreba pučanstva za uslugama iz područja zaštite mentalnoga zdravlja.

To dostatno govori o neophodnosti strateškog pristupa zaštiti mentalnoga zdravlja pučanstva na području Federacije BiH. Kreiranjem i usvajanjem ovog dokumenta definirali smo strateške pravce djelovanja u narednom razdoblju, a sve u svrhu nastavka reforme i daljeg promicanja i podizanja kvalitete i pristupačnosti usluga zaštite mentalnoga

zdravlja za sve građane FBiH.

Strategijom zaštite mentalnog zdravlja u Federaciji BiH utvrđuju se pravci djelovanja koji će osigurati uspostavu sustava za promociju mentalnog zdravlja, prevenciju mentalnih poremećaja, rano otkrivanje i djelovanje, psiho-socijalnu rehabilitaciju i oporavak, te redukciju stigme i diskriminacije. Ovakvim sustavom se omogućava efikasniji pristup uslugama mentalnoga zdravlja u zajednici svim građanima Federacije BiH.

Kada govorimo o sustavu zaštite mentalnog zdravlja, izazovi pred Federacijom BiH su slični kao i u većini europskih zemalja: nizak stupanj izdvajanja financijskih sredstava za mentalno zdravlje, nedostatno prepoznavanje značaja promocije mentalnoga zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja i neophodnosti multisektorskog djelovanja na tome polju.

Definiranje politike i strategije je korak dalje u kreiranju efikasnijeg sustava zaštite i promicanja mentalnoga zdravlja i zaštite ljudskih prava osoba sa mentalnim problemima i poremećajima.

Razvoj visokokvalitetnih usluga iz područja mentalnoga zdravlja zahtijeva aktivno sudjelovanje građana i suradnju svih relevantnih pružatelja usluga i različitih razina vlasti.

Federacija BiH osigurava kontinuiranu potporu reformi usluga u području mentalnoga zdravlja s naglaskom na razvoju usluga zaštite mentalnoga zdravlja u zajednici.

Definiranje politike i strategije djelovanja ovim dokumentom ukazuje na opredjeljenje Federacije BiH da se kontinuirano promiče sustav zaštite mentalnoga zdravlja.



***POLITIKA ZAŠTITE I PROMICANJA
MENTALNOG ZDRAVLJA
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
(2012-2020.)***

UVOD



Prema izvješću SZO iz 2001. godine, oko 450 milijuna ljudi u svijetu pati od mentalnih poremećaja ili poremećaja ponašanja, oko 10% odraslih svakog trenutka ima, a oko 25% ih može u bilo kojem razdoblju života razviti mentalni poremećaj. Mentalni poremećaji su česti u svim zemljama svijeta i pogađaju podjednako sve ljude bez obzira na dob, spol/ rod, boju kože, rasu, naciju, socio-ekonomski status i podrijetlo. Od ukupnog globalnog opterećenja bolestima 13% odnosi se na mentalne poremećaje, a očekuje se da će do 2030. godine opterećenje biti 15%. Mentalni poremećaji su povezani s više od 90% samoubojstava od jednog milijuna samoubojstava koliko se izvrši u svijetu tijekom jedne godine. Također, osobe s mentalnim poremećajima, zbog smanjenog imuniteta, nezdravih stilova življenja i ponašanja, nepridržavanja preporuka medicinskog tretmana i socijalnih prepreka u dobivanju tretmana, imaju veći rizik da obole od fizičkih bolesti. Ekonomski i socijalni troškovi za mentalne poremećaje su veliki. U razvijenim zemljama svijeta na izravne troškove liječenja ide značajan postotak bruto nacionalnog dohotka uz oko dva do šest puta veće neizravne troškove. U zemljama u razvoju obitelji nose značajan udjel ekonomskog i socijalnog tereta i često se suočavaju sa problemom socijalne isključenosti i stigmatizacijom. Mentalni poremećaji imaju utjecaja na ukupno funkcioniranje pojedinca i uzrokuju ne samo emocionalnu patnju nego i smanjenje kvalitete života, isključenost, stigmju i diskriminaciju.

Zbog svega toga, prevencija mentalnih poremećaja i promicanje mentalnog zdravlja imaju ključni značaj za svaku zajednicu. Kako bi se smanjio teret mentalnih poremećaja, neophodno je da se veća pozornost usmjeri na prevenciju i promicanje mentalnog zdravlja u okviru nacionalne politike, legislative, upravljanja i financiranja.

Mentalno zdravlje je nacionalni kapital i presudno je za sveukupnu dobrobit pojedinaca, društava i država zbog čega zaštita mentalnog zdravlja mora predstavljati neophodan i značajan aspekt sveukupnog

sustava zdravstvene zaštite i javnog zdravlja. Zaštita mentalnog zdravlja i reforma službi mentalnog zdravlja zahtijevaju razvijanje partnerstva i intersektorsku suradnju uz uključivanje civilnog društva, obrazovanja, ministarstva za socijalna pitanja, ministarstva pravde, nevladinih organizacija i medija.

Značajan broj stanovnika Federacije Bosne i Hercegovine je na izravan ili neizravan način pogođeno mentalnim problemima, ili se nosi s posljedicama mentalnih poremećaja. Ratna razaranja i poslijeratno tranzicijsko razdoblje ostavili su veliki trag na demografskoj i zdravstvenoj situaciji u Bosni i Hercegovini. Zbog svega toga, Federalno ministarstvo zdravstva razvoj politike i strategije zaštite mentalnog zdravlja pučanstva stavlja kao prioritet u odnosu na niz drugih, isto tako važnih, segmenata zdravstvene zaštite.¹

Do proglašenja neovisnosti i ratnih sukoba 1992. godine sustav zaštite mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini je počivao na

1 Demografski pokazatelji za Federaciju BiH

Na teritoriju Federacije BiH u 2007. godini, na površini od 26.110,5 km², prema podacima Federalnog zavoda za statistiku (FZS), živjelo je 2.328.359 stanovnika. Prosječna gustina naseljenosti je iznosila 89 stanovnika/km². Kao i prethodnih godina, pučanstvo Federacije BiH pripada kategoriji regresivnog pučanstva sa manjim sudjelovanjem djece starosti 0-14 godina (18,1%) u odnosu na prethodne godine, a porastom sudjelovanja osoba starih 65 i više godina (14,1%). Prema spolu, žene su činile 51% pučanstva. U 2007. godini na području Federacije BiH rođeno je 21.715-oro djece, odnosno 113-oro više u odnosu na 2006. godinu. U istom razdoblju je umrlo 19.428 stanovnika a od toga je umrlo 193 dojenčadi. Već dulje vrijeme Federacija BiH se ubraja u zemlje sa niskim natalitetom. U 2007. godini stopa nataliteta je iznosila 9,3‰, tj. bila je identična onoj iz 2006. godine. Stopa opće smrtnosti je imala srednju vrijednost od 8,3‰ i ona bilježi lagani i kontinuirani porast posljednjih godina, kao odraz starenja pučanstva. Stopa dojenačke smrtnosti u 2007. godini bilježila je nisku vrijednost od 8,9‰, nešto je niža nego u 2006. godini uz značajne razlike među kantonima (od 3,6‰ u Posavskom do 17,3‰ u Bosanskoj Podrinjskom kantonu). Kao posljedica pada stope nataliteta i laganog porasta stope mortaliteta, prirodni priraštaj bilježi trend opadanja i ima izrazito nepovoljnu vrijednost (1,0‰ u 2007. godini) i vodi u prirodnu depopulaciju, tj. veći broj umrlih od broja rođenih.

Socio-ekonomski pokazatelji za Federaciju BiH:

Stopa neuposlenosti u 2007. godini je bila visoka i iznosila je 47,24%. Od ukupno radno sposobne populacije u FBiH 42,3% su žene od kojih je samo jedna trećina (29,2%) bila uposlena. Godišnji prosjek broja uposlenih u Federaciji BiH u 2007. godini je veći nego prethodnih godina, evidentirano je 413.676 uposlenih, što predstavlja povećanje od 6,2% u odnosu na prethodnu godinu. Ali, za isto razdoblje je registrirano 370.459 neuposlenih osoba ili 4,3% više u odnosu na 2006. godinu. Međutim, situaciju usložnjava činjenica da je broj neuposlenih osoba u Federaciji BiH od 2001. do 2007. godine povećan za više od 80.000 i ova pojava je evidentirana u svim kantonima. Prosječna neto-plaća u Federaciji BiH u 2007. godini je povećana u odnosu na prethodnu godinu i iznosila je 662,10 KM, ali je za isto vrijeme porasla i vrijednost potrošačke korpe potrebnih proizvoda i u 2007. godini je iznosila 508,65 KM. Bruto domaći proizvod (BDP) bilježi stalni rast posljednjih godina, za 2007. godinu je iznosio 4.821 KM po stanovniku, što predstavlja povećanje od 12,9% u odnosu na 2006. godinu.

Pokazatelji za mentalno zdravlje za Federaciju BiH:

Mentalni poremećaji predstavljaju važan javnozdravstveni problem zbog mogućeg kroničnog tijeka i značajnog sudjelovanja u uporabi zdravstvene zaštite. Vodeća oboljenja registrirana u PZZ su neurotski, sa stresom povezani i somatski poremećaji (41,3%). Briga o mentalnom zdravlju pučanstva je posebice važna zbog lošeg socio-ekonomskog statusa pučanstva, stalnog rasta stope neuposlenosti i loših životnih navika (alkoholizam, psihotropne tvari). (Izvor: Zavod za javno zdravstvo FBiH)

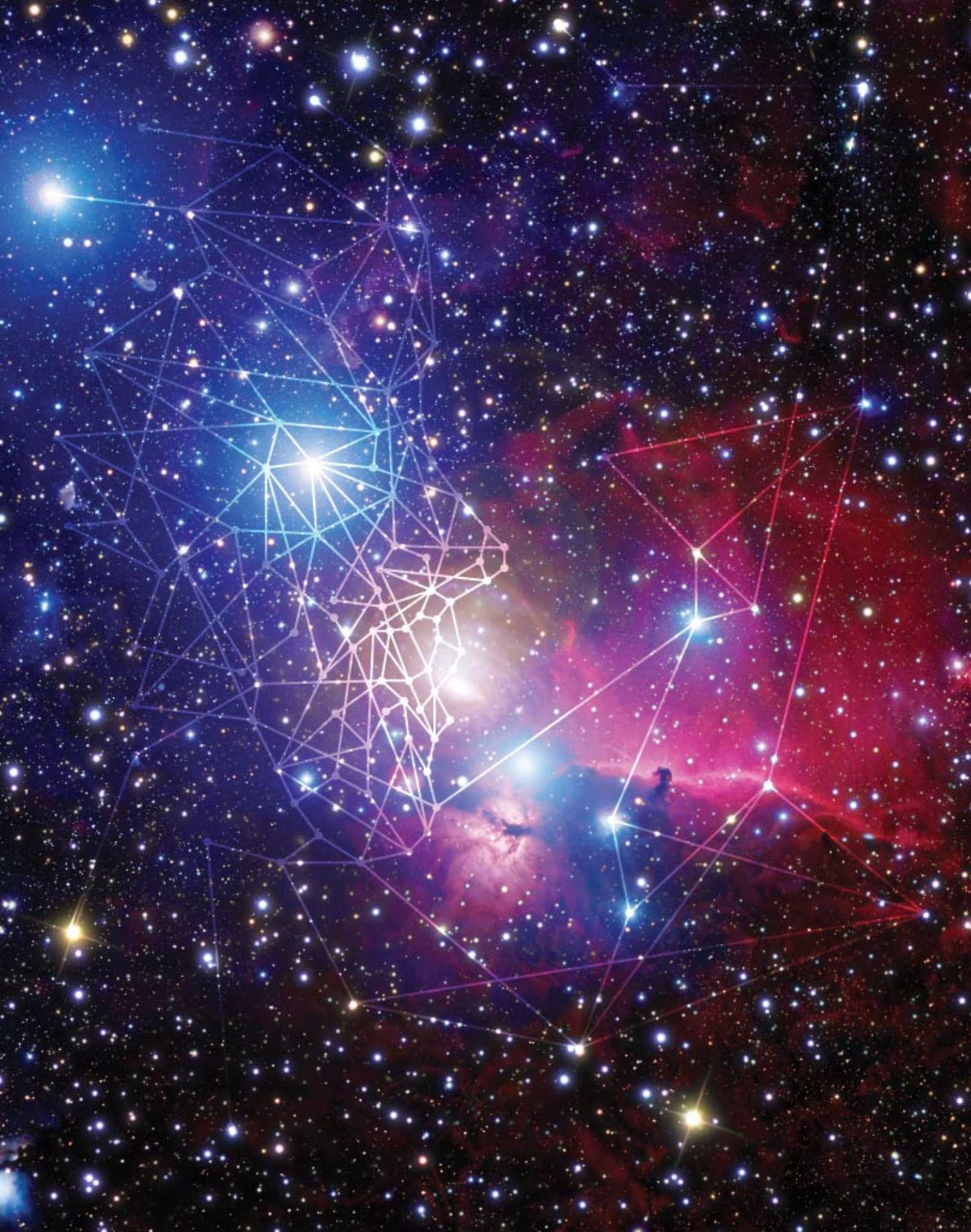
bolničkom sustavu skrbi koji je uključivao bolničke odjele u okviru općih bolnica, psihijatrijske klinike u okviru tri klinička centra, velike psihijatrijske bolnice kao što su „Jagomir“, „Sokolac“ i „Domanovići“, psihijatrijsku koloniju „Jakeš“ kod Modriče, Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije u Sarajevu, klubove liječenih alkoholičara, te neuropsihijatrijske dispanzere pri domovima zdravlja.

Neposredno prije rata na sadašnjem teritoriju Federacije BiH bilo je ukupno 1.547 postelja u neuropsihijatrijskim institucijama koje su u najvećem broju zauzimali psihijatrijski bolesnici o kojima se brinulo 196 ljekara specijalista neuropsihijatarata, 485 medicinskih sestara, te odgovarajući broj viših medicinskih sestara. U ovom razdoblju u službi mentalnog zdravlja radio je veoma mali broj kliničkih psihologa, socijalnih radnika i okupacijskih, odnosno radnih terapeuta, a naglasak i osnova cjelokupnog sustava psihijatrijske zaštite počivali su na psihijatrijskim institucijama, a samo jednim malim dijelom na rehabilitaciji i resocijalizaciji osoba sa psihičkim poremećajima. Uloga zajednice u promicanju mentalnog zdravlja i potpori osobama sa mentalnim poremećajima i problemima bila je nepoznata, ili je uopće nije bilo.

Rat na teritoriju Bosne i Hercegovine (1992-1995) imao je reperkusije ne samo na zdravstveno stanje pučanstva već i na sveukupni zdravstveni sustav. Ratnim razaranjima bile su pogođene i psihijatrijske službe tako da je sustav zdravstvene zaštite na cijelom teritoriju bio u značajnoj mjeri oštećen, a u nekim područjima i potpuno devastiran.

Daytonskim mirovnim sporazumom 1995. godine uspostavljene su entitetske administrativne jedinice, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska, kojima je dana odgovornost da organiziraju zdravstvenu zaštitu pučanstva. Sustav zdravstvene zaštite pučanstva, a time i sustav zaštite mentalnoga zdravlja, u Federaciji Bosne i Hercegovine je decentraliziran na taj način da kantoni kao administrativne jedinice preuzimaju odgovornost za osiguravanje zdravstvene zaštite pučanstva kantona u okviru zdravstvene politike Federacije Bosne i Hercegovine i uz koordinaciju Federalnog ministarstva zdravstva.

Tijekom rata na području Federacije Bosne i Hercegovine nekoliko preostalih službi mentalnoga zdravlja, uz pomoć međunarodnih organizacija, stvaralo je jezgru novog decentraliziranog i deinstitucionaliziranog sustava zaštite u području mentalnoga zdravlja. Tijekom 1994. godine lokalni eksperti, uz potporu Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) i tada njegov Ministarstva zdravstva BiH, izgradili su i implementirali projekt Regionalni model o novoj



organizaciji mentalnoga zdravlja". Glavni elementi ovog modela bili su koordinacija, prikupljanje podataka, edukacija i reedukacija profesionalaca svih razina, te promocija novih načela i novog pristupa ustroju službi mentalnoga zdravlja. Na temelju pozitivnih lokalnih iskustava iz ovoga projekta, te na temelju dobre prakse i pozitivnih međunarodnih iskustava Federalno ministarstvo zdravstva 1996. godine pristupilo je aktivnostima čiji je cilj bilo razvijanje sveobuhvatnog nacionalnog plana zaštite i promicanja mentalnoga zdravlja. Ove aktivnosti su bile sadržane u reformi službi mentalnoga zdravlja putem izrade i implementacije kratkoročnih i dugoročnih projekata uspostave i razvoja sustava zaštite mentalnoga zdravlja utemeljenog na načelima skrbi u zajednici.

Reforma sustava skrbi i promjena konteksta pružanja usluga u mentalnome zdravlju počele su se uspostavljati 1996. godine izradom i implementacijom projekta „Fizička i psiho-socijalna rehabilitacija žrtava rata u Bosni i Hercegovini“. Projekt su podržali Svjetska banka, SZO, SWEBiH, HealthNet International, a provodio se u nekoliko faza. Putem prvih faza implementacije projekta reformi službi mentalnoga zdravlja izvršena je rekonstrukcija i prilagođena infrastruktura 38 centara za mentalno zdravlje u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, definirana je njihova uloga i sačinjeni standardi, te je formirana kritična masa profesionalaca za potporu reformi. U narednim fazama aktivnosti su bile usmjerene na osnaživanje novonastalog sustava putem promocije novih službi, promocije mentalnoga zdravlja, osnaživanje menadžmenta centara za mentalno zdravlje, uspostavu legislative i regulative. Posebne aktivnosti bile su usmjerene na zaštitu ljudskih prava osoba sa mentalnim poremećajima, što je rezultiralo i donošenjem Zakona o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama 2002. godine i utemeljenjem korisničkih udruga. Bitna promjena konteksta pružanja usluga u mentalnome zdravlju podrazumijevala je ograničenu uporabu psihijatrijskih bolničkih kreveta, otvaranje mreže centara za mentalno zdravlje, razvoj drugih službi u zajednici, multidisciplinarni pristup i timski rad, te uspostavu intersektorske suradnje. Ciljevi ovih procesa su bili da se izgrade efektivne, efikasne i kvalitetne službe za zaštitu mentalnoga zdravlja koje će biti integrirane u sustav primarne zdravstvene zaštite i koje će slijediti potrebe korisnika, te biti lako dostupne većini pučanstva na području koje obuhvaćaju.

Danas reformirani sustav službi mentalnoga zdravlja u Federaciji BiH osigurava usluge iz područja mentalnoga zdravlja putem mreže koju čini 31 centar za mentalno zdravlje u zajednici. Svaki centar za mentalno zdravlje ima na raspolaganju 10 psihijatrijskih kreveta pri psihijatrijskim odjelima općih bolnica kantona kojem pripada

namijenjenim za zbrinjavanje pacijenata u krizi. Usluge iz područja mentalnog zdravlja na sekundarnoj i tercijarnoj razini pružaju se u psihijatrijskim klinikama kliničkih centara u Sarajevu, Tuzli i Mostaru, psihijatrijskoj bolnici u Jagomiru i u 9 psihijatrijskih odjela kantonalnih bolnica (694 kreveta). Također, jedan dio psihijatrijskih bolesnika smješten je u ustanovama socijalne zaštite zajedno sa osobama s posebnim potrebama. Prema specijalnom izvješću institucije Ombudsmena za ljudska prava u BiH iz 2009. godine, u Zavodu za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba „Drin“ u Fojnici smješteno je 520 korisnika, Zavodu za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba „Bakovići“ u Fojnici 375 korisnika, Zavodu za zaštitu djece i omladine u Pazariću 384 (od toga je samo 20 malodobnih osoba) i Centru za prihvata starih i iznemoglih osoba i beskućnika „Duje“ u Doboju-Istoku 101 osoba s mentalnim poremećajima (od ukupno 324 korisnika).

Postojeća reforma službi za mentalno zdravlje u BiH poslužila je kao dobar primjer za druge zemlje u Jugoistočnoj Europi, a Bosna i Hercegovina je kao primjer dobre prakse u regionu 2002. godine postala nositelj šestogodišnjeg Projekta mentalnog zdravlja u okviru Pakta stabilnosti. Od 2002. godine aktivnosti u području mentalnoga zdravlja su slijedile ciljeve regionalnog projekta Pakta stabilnosti za Jugoistočnu Europu, „Jačanje socijalne kohezije kroz osnaživanje službi za mentalno zdravlje u zajednici“. U Federaciji Bosne i Hercegovine u okviru ovog projekta provodile su se dalje strateške aktivnosti na razvoju reformiranih službi za mentalno zdravlje u zajednici.

Federalno ministarstvo zdravstva, uz potporu projekta Pakta stabilnosti za Jugoistočnu Europu, Švicarske agencije za razvoj i suradnju, a u suradnji sa Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, 2008. godine sačinilo je istraživački projekt „Analiza situacije i procjena potreba centara za mentalno zdravlje u Bosni i Hercegovini“. Rezultati provedene analize ukazuju na to da postojeća mreža centara za mentalno zdravlje ne može zadovoljiti potrebe pučanstva koje se povećavaju, te na manjkavost u sustavu rukovođenja i financiranja centara za mentalno zdravlje, nedostatan standard, normative usluga i drugih akata regulative za rad u centrima za mentalno zdravlje, loše upravljanje ljudskim resursima, slabu intersektorsku suradnju, nedostatnu suradnju sa drugim službama za mentalno zdravlje i nedostatnu uključenost civilnoga društva.

Podaci dobiveni u provedenoj analizi bili su temelj za izradu revidirane politike mentalnoga zdravlja i Strategije zaštite mentalnoga zdravlja u Federaciji Bosne i Hercegovine. Revidirana politika mentalnoga zdravlja će dati okvir za daljnji proces osnaživanja službi u sustavu

zdravstva koje će biti dostupne i efikasne u ranom otkrivanju mentalnih problema i poremećaja, ranoj intervenciji i pružanju sveobuhvatnog tretmana osobama sa mentalnim poremećajima, te jačanju službi za mentalno zdravlje u zajednici za potporu osobama sa mentalnim poremećajima radi njihovog kvalitetnog sudjelovanja u životu zajednice koja će promovirati oporavak. Politikom mentalnog zdravlja osigurat će se potpora sustava u promociji mentalnoga zdravlja, prevenciji mentalnih poremećaja, redukciji stigme i diskriminacije osoba sa mentalnim poremećajima, te poboljšanju liječenja i postizanju oporavka od mentalnih poremećaja. Time će se osigurati uvjeti za prevazilaženje aktualnih procesa transinstitucionalizacije i jačanje procesa deinstitucionalizacije.

Društvenom skrbi o mentalnome zdravlju štite se i promiču ljudska prava i osigurava zadovoljenje potreba pučanstva za očuvanjem mentalnog zdravlja sa posebnim naglaskom na djeci, adolescentima, starijim osobama i drugim vulnerabilnim skupinama.

Ustroj službi

Federacija Bosne i Hercegovine zalagat će se za jačanje primarne zdravstvene zaštite sa posebnim naglaskom na razvoju službi za mentalno zdravlje u zajednici, ne zanemarujući pri tomu razvoj i drugih razina zaštite mentalnoga zdravlja, a sve u svrhu smanjenja nejednakosti, povećanja dostupnosti usluga i osiguranja kontinuirane zaštite u području mentalnoga zdravlja.

Službe za mentalno zdravlje u zajednici osiguravaju promociju mentalnoga zdravlja, prevenciju i tretman mentalnih problema i poremećaja, te psiho-socijalnu rehabilitaciju. Ključnu ulogu u osiguravanju zaštite imaju centri za mentalno zdravlje, koji trebaju biti i spona između zdravstvenog sektora i drugih sektora na razini lokalne zajednice i šire u svrhu da uspostave veze i olakšaju pristup drugim službama radi zaštite mentalnoga zdravlja.

Federacija Bosne i Hercegovine će podržati strukturalnu i procesnu prilagodbu sadašnjih zavoda za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba u ustanove intermedijarnog tipa² u svrhu individualne psiho-socijalne pripreme korisnika za inkluziju u zajednicu.

2 Ustanova intermedijarnoga tipa je ustanova koja se bavi zaštitom mentalnoga zdravlja, okupacijskom terapijom, profesionalnom rehabilitacijom i drugim vrstama rehabilitacijskih tretmana u svrhu stvaranja potpore korisniku za socijalnu inkluziju nakon završenog bolničkoga liječenja.

Usluge

Federacija Bosne i Hercegovine će podržati razvoj promotivnih i preventivnih aktivnosti, suvremene dijagnostike, tretmana i psiho-socijalne rehabilitacije osoba sa mentalnim problemima i poremećajima na razini službi u zajednici. Posebna pozornost će se posvetiti razvoju usluga za vulnerabilne, rodno i dobno specifične skupine. Usluge koje će pružati multidisciplinarni timovi će biti dostupne, pristupačne, sveobuhvatne, kvalitetne, kontinuirane i svrsishodne, te utemeljene na dokazima.

Ljudski resursi

Federacija Bosne i Hercegovine će podržati razvoj i planiranje ljudskih resursa u zdravstvu, ali i u drugim sektorima, u svrhu postizanja visoke kvalitete usluga i zadovoljenja potreba pučanstva u području zaštite mentalnoga zdravlja.

Planiranje ljudskih resursa temeljit će se na stvarnim potrebama u zajednici i uključivat će službe za zaštitu mentalnoga zdravlja, zavode za javno zdravstvo i resorna ministarstva, kao i financijere usluga.

Upravljanje

Imajući u vidu važnost upravljanja u svrhu samoodrživosti, efikasnosti i efektivnosti u zaštiti mentalnoga zdravlja, Federacija Bosne i Hercegovine će kontinuirano raditi na promicanju upravljačkih vještina svih aktera koji djeluju u području zaštite mentalnoga zdravlja.

Kvaliteta

Sustav pružanja usluga u području mentalnoga zdravlja će biti efikasan, prihvatljiv i utemeljen na dokazima.

U svrhu podizanja kvalitete zdravstvenih usluga na svim razinama, Federacija Bosne i Hercegovine će raditi na uspostavi standarda sigurnosti i kvalitete usluga, uvođenju kliničkih vodilja i puteva, te akreditaciji ustanova koje se bave zaštitom mentalnoga zdravlja pučanstva.

Zdravstveni sektor će zajedno sa drugim sektorima raditi na poboljšanju usluga koje doprinose zaštiti i promicanju mentalnoga zdravlja.

Edukacija

Federacija Bosne i Hercegovine će pokrenuti aktivnosti u svrhu informiranja i edukacije građana, te podizanja javne svijesti o značaju mentalnoga zdravlja.

Primarni cilj je smanjenje prepreka u tretmanu mentalnih problema i poremećaja i zaštiti mentalnoga zdravlja putem podizanja svijesti ljudi o učestalosti mentalnih poremećaja, mogućnostima tretmana, procesu oporavka i ljudskim pravima.

Putem kontinuirane edukacije javnosti smanjit će se stigma, diskriminacija i socijalna isključenost osoba sa mentalnim problemima i poremećajima, te povećati uporaba usluga službi za mentalno zdravlje.

Paralelno sa jačanjem svijesti građana svih dobnih skupina, kontinuirano će se raditi na promicanju znanja i vještina multidisciplinarnih stručnih timova i svih drugih aktera koji djeluju u području mentalnoga zdravlja, kako bi se podigle razina i kvaliteta zdravstvene zaštite.

Intersektorska suradnja i koordinacija

Federacija Bosne i Hercegovine će promovirati i poticati suradnju između lokalnih zajednica, sektorâ zdravstva i drugih sektora sa posebnim naglaskom na obrazovanju, radu i socijalnoj zaštiti, pravosuđu, nevladinom sektoru i udrugama korisnika i obitelji kako bi se ostvarili bolji uvjeti za zaštitu mentalnoga zdravlja i socijalnu uključenost.

Posebice se očekuje potpora svih sektora u procesima reintegracije, promocije i zaštite ljudskih prava osoba sa mentalnim problemima i poremećajima, te potpori njihovim obiteljima.

Koordinacija aktivnosti između sektorâ i službi koje se bave zaštitom mentalnoga zdravlja nameće se kao imperativ u svrhu što racionalnije potrošnje i upotrebe resursa, te efikasnije zaštite mentalnoga zdravlja.

Udruge korisnika i obitelji

Korisničke udruge su prepoznate kao snažan pokretač promjena. Federacija Bosne i Hercegovine će dati potporu u jačanju udruga korisnika i njihove uloge u zaštiti i promicanju mentalnoga zdravlja. Federacija Bosne i Hercegovine će uključiti udruge korisnika i

njihovih obitelji u donošenje odluka o ustroju službi, procjenu standarda liječenja, kao i u razvoj i provedbu politika i strategije u području mentalnoga zdravlja. Posebno značajna uloga se očekuje u zagovaranju i promoviranju promjena stajališta prema osobama sa mentalnim problemima i poremećajima u svrhu smanjenja stigme, diskriminacije i socijalne isključenosti.

Obitelji su često primarne u zaštiti zdravlja i dobrobiti svojih članova, te je razmjena znanja između zdravstvenih stručnjaka, obitelji i korisnika vitalna za razvoj povjerenja i postizanje pozitivnoga rezultata tretmana.

Putem službi za zaštitu mentalnoga zdravlja u zajednici obiteljima će se osigurati neophodna pomoć u razumijevanju bolesti, stjecanju potrebnog znanja i vještina, prepoznavanju ranih znakova pogoršanja bolesti, a sve u svrhu boljeg oporavka i resocijalizacije.

Zagovaranje

Federacija Bosne i Hercegovine će intenzivno poticati razvoj znanja i vještina zagovaranja kod svih aktera u području mentalnoga zdravlja u svrhu razumijevanja značaja mentalnoga zdravlja, uvođenja promjena u legislativi i politikama, smanjenja stigme i diskriminacije, te osiguranja resursa za realizaciju različitih aktivnosti.

Informacijski sustavi

Federacija Bosne i Hercegovine će raditi na uspostavi jedinstvenog informacijskoga sustava za praćenje pokazatelja mentalnog zdravlja pučanstva i kvalitete pružanja usluga u službama za mentalno zdravlje. Posebna pozornost će biti posvećena povezivanju svih sektora uključenih u zaštitu mentalnoga zdravlja u svrhu praćenja i procjene efikasnosti, racionalnosti i uspješnosti djelovanja i planiranja u području mentalnoga zdravlja.

Legislativa

Federacija Bosne i Hercegovine će raditi na provedbi međunarodnih konvencija i dokumenata iz područja mentalnoga zdravlja i kontinuirano osiguravati poštivanje zakona i drugih propisa. Federacija Bosne i Hercegovine u sve aktivnosti izrade, analize i donošenja pravnih akata aktivno će uključivati udruge korisnika i njihove obitelji.

Lijekovi

Federacija Bosne i Hercegovine će osigurati uvjete za nabavku, snabdijevanje i distribuciju učinkovitih, sigurnih i kvalitetnih psihofarmaka.

Federacija Bosne i Hercegovine će, sukladno standardima EU i financijskim mogućnostima, utvrditi jedinstvene i obvezujuće pozitivne liste učinkovitih, sigurnih i kvalitetnih psihofarmaka.

Istraživanja

Federacija Bosne i Hercegovine je opredijeljena kontinuirano, a sukladno svojim financijskim mogućnostima, provoditi i podržavati istraživanja u području mentalnoga zdravlja, koristeći iskustva dobre istraživačke prakse. Posebna pozornost će se posvetiti jačanju kapaciteta za istraživački rad kako profesionalaca, tako i korisnika.

Finansiranje

Federacija Bosne i Hercegovine će osigurati razvoj održivog sustava financiranja službi za mentalno zdravlje.

Federacija Bosne i Hercegovine će kontinuirano inzistirati na većem sudjelovanju svih aktera u financiranju zaštite i promicanja mentalnoga zdravlja, imajući u vidu da nema zdravlja bez mentalnoga zdravlja, a samim time ni društvenoga blagostanja.

Putem sustava financiranja zdravstvene zaštite Federacija Bosne i Hercegovine će osigurati odgovarajući opseg i strukturu usluga u području mentalnoga zdravlja standardne kvalitete i ujednačene dostupnosti na cijelom području.

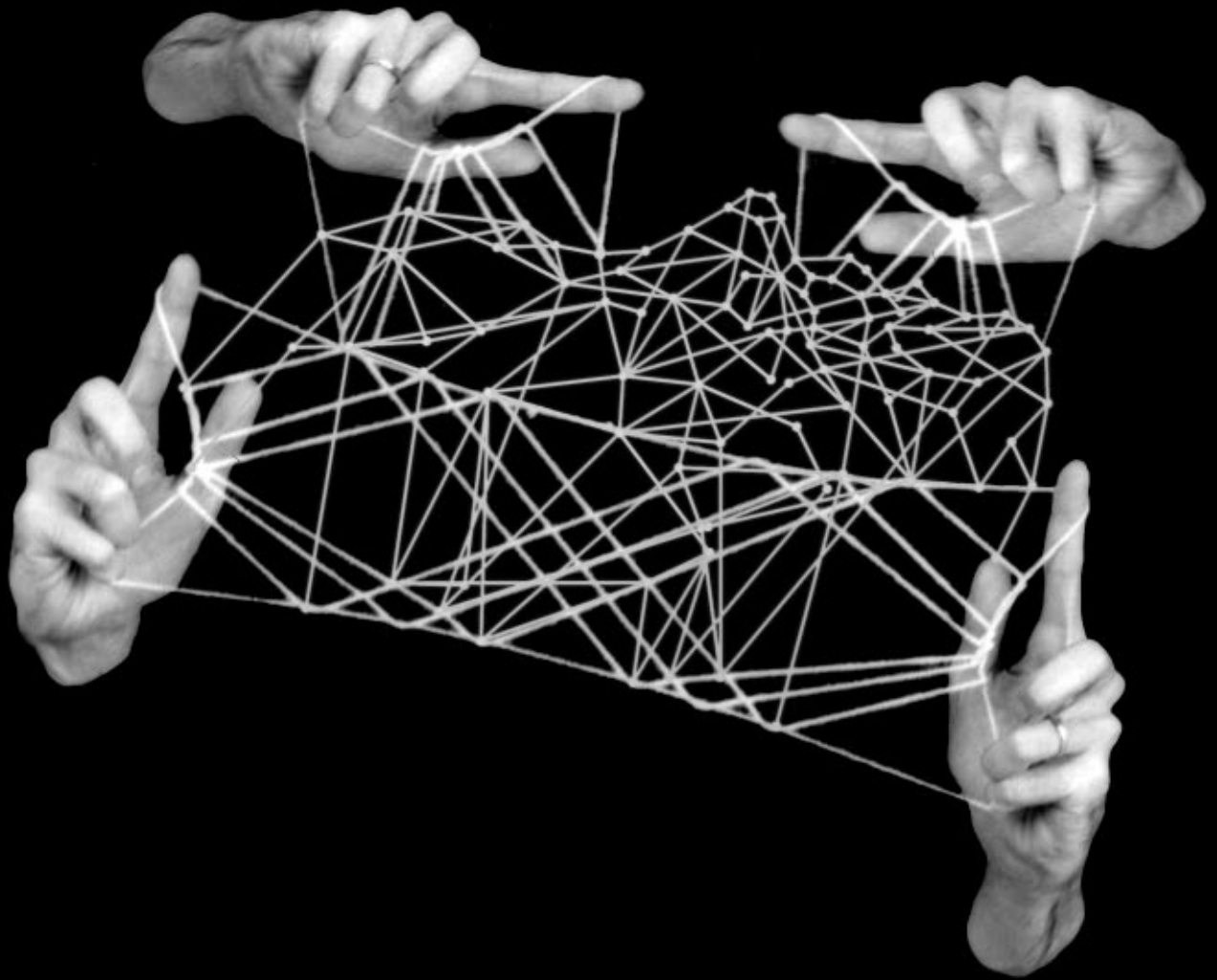
Na temelju javnozdravstvenih izvješća, istraživanja i indikatora zdravlja, te novih znanstvenih i iskustvenih spoznaja vršit će se realna alokacija sredstava u svrhu promicanja mentalnoga zdravlja..

Monitoring i evaluacija

Federacija Bosne i Hercegovine će razviti sustav monitoringa i evaluacije u svrhu mjerenja uspješnosti implementacije strategije zaštite mentalnoga zdravlja.

Federacija Bosne i Hercegovine će u svrhu uspostave sustava monitoringa i evaluacije razviti set ključnih indikatora za praćenje rada službi i ustanova za mentalno zdravlje i ključnih indikatora rezultata.

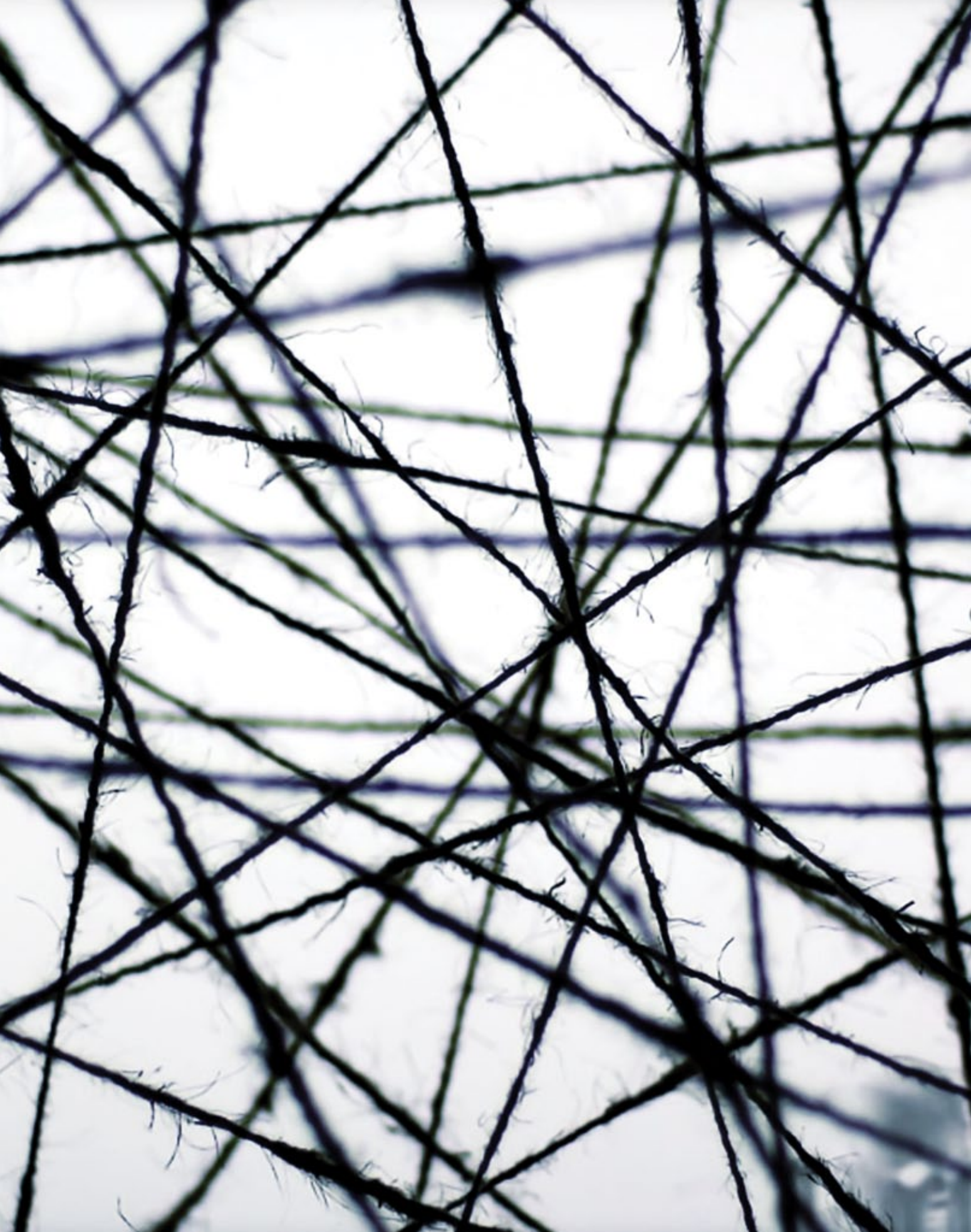
**STRATEGIJA ZA ZAŠTITU I PROMICANJE
MENTALNOG ZDRAVLJA**
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE (2012-2020.)



VIZIJA

Društvo koje vrednuje i promovira mentalno zdravlje, koje je oslobođeno stigme i diskriminacije i koje omogućava punu socijalnu uključenost osoba sa mentalnim poteškoćama.





VRIJEDNOSTI I NAČELA

Strategija zaštite mentalnoga zdravlja se temelji na općim načelima i vrijednostima koji su sastavni dio svih do sada donesenih politika i strategija i kao takvi trebali bi omogućiti dostizanje definirane vizije.

Strategija zaštite mentalnoga zdravlja je:

- **rukovođena vrijednostima:** reforme u području mentalnoga zdravlja moraju biti rukovođene načelima ljudskoga digniteta, jednakosti, solidarnosti i profesionalne etike.
- **usmjerena na zdravlje:** sva strateška opredjeljenja će biti povezana sa jasnim ciljevima usmjerenim na ostvarivanje zdravstvene dobiti. Zaštita i promocija mentalnoga zdravlja moraju biti primarni motiv cijeloga društva.
- **fokusirana na ljude:** intervencije/aktivnosti u području mentalnoga zdravlja se moraju baviti potrebama građana, uzimajući u obzir, putem demokratskoga procesa, njihova očekivanja u smislu zdravlja i zdravstvene zaštite. One trebaju omogućiti da glas i izbor građana odlučno utječu na način na koji su zdravstvene usluge dizajnirane i pružene. Građani istodobno moraju preuzeti i svoj dio odgovornosti.
- **fokusirana na kvalitetu:** cilj strategije će biti kontinuirano poboljšanje kvalitete pružene zdravstvene zaštite, uključujući njezinu ekonomičnost.
- **utemeljena na održivom sustavu financiranja:** financiranje područja mentalnoga zdravlja treba osigurati zdravstvenu zaštitu koja će biti pružena svim građanima na održiv način. Temeljni cilj su univerzalna pokrivenost i jednaka mogućnost pristupa zaštiti mentalnoga zdravlja. S druge strane, to zahtijeva efikasnu uporabu zdravstvenih resursa pri čemu vlade moraju odigrati ključnu ulogu u reguliranju financiranja sustava zaštite mentalnoga zdravlja.
- **orijentirana na primarnu zdravstvenu zaštitu i službe u zajednici:** reforme u području mentalnoga zdravlja trebaju osigurati da zdravstvene usluge na svim razinama štite i promoviraju mentalno zdravlje, a samim tim i zdravlje u cjelini. One trebaju u partnerskom odnosu sa drugim sektorima ojačati sustav zajedničkog donošenja odluka korisnika i onih koji pružaju usluge i promovirati sveobuhvatnost i kontinuitet zdravstvene zaštite mentalnoga zdravlja.





OPĆI CILJ

Promicanje i zaštita mentalnoga zdravlja pučanstva FBiH sukladno europskim standardima i ljudskim pravima.





PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Legislativa

Opći cilj:

Harmonizacija i donošenje pravnih akata u području mentalnoga zdravlja sukladno europskim direktivama i standardima..

Pitanje legislativnoga uređenja u području mentalnoga zdravlja neophodno je rješavati koristeći pri tomu međunarodne standarde i načela. U pravne akte bit će ugrađeni sva relevantna načela i propisi iz međunarodnih, odnosno europskih povelja, deklaracija, direktiva i dokumenata SZO.

U pripremu svih pravnih akata i praćenje njihove provedbe bit će uključene korisničke udruge, obitelji i civilno društvo.



Specifični ciljevi:

- Usklađivanje važećih zakona i podzakonskih akata u području mentalnoga zdravlja sa standardima EU,
- Donošenje zakona i podzakonskih akata koji nedostaju,
- Uspostava povjerenstava za zaštitu ljudskih prava osoba sa mentalnim problemima i poremećajima.

Vremensko razoblje za implementaciju

Analiza i harmonizacija pravnih akata sa standardima EU dovršit će se u razdoblju od tri godine, paralelno sa donošenjem podzakonskih akata koji nedostaju, i to prije svega onih koji se odnose na standarde, normative i nomenklaturu usluga u službama za mentalno zdravlje na svim razinama zdravstvene zaštite. Aktivnosti koje se odnose na praćenje poštivanja ljudskih prava provodit će se kontinuirano kako na federalnoj, tako i na kantonalnoj razini.

Nositelji aktivnosti

Nositelji aktivnosti su Federalno ministarstvo zdravstva, kantonalna ministarstva zdravstva i lokalne zajednice uz sudjelovanje svih drugih aktera koji djeluju u području mentalnoga zdravlja.

Očekivani rezultat

Harmonizirana legislativa sa standardima EU i doneseni neophodni zakonski i podzakonski akti .

PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Menadžment službi za mentalno zdravlje



Opći cilj:

Jačanje upravljačkih vještina u svrhu efikasne implementacije politika i strategija u području mentalnoga zdravlja.

Bitan preduvjet za održivost, efikasnost i kvalitetu usluga u službama za mentalno zdravlje je osposobljavanje menadžera za vođenje i upravljanje ovim službama. Menadžer službe za mentalno zdravlje je odgovoran za strateško planiranje rada službe u suradnji sa članovima tima i drugim sudionicima, upravljanje ljudskim resursima, unutarnju i vanjsku koordinaciju. Važna obveza menadžera je financijski menadžment i prikupljanje sredstava za realizaciju aktivnosti.

Obzirom na središnju ulogu centara za mentalno zdravlje u sustavu zaštite mentalnoga zdravlja, poseban značaj ima uspostava dobre menadžerske koordinacije i komunikacije sa drugim upravljačkim strukturama doma zdravlja i drugih zdravstvenih službi.

Specifični ciljevi:

- Jačanje vještina strateškog menadžmenta,
- Jačanje vještina upravljanja ljudskim resursima,
- Jačanje vještina finansijskog menadžmenta.

Vremensko razdoblje za implementaciju

Kontinuirano

Nositelji aktivnosti

Centar za zdravstveni menadžment, edukativni centri u domovima zdravlja, Agencija za kvalitetu i akreditaciju u zdravstvu Federacije BiH (AKAZ).

Očekivani rezultat

Poboljšane upravljačke vještine menadžera službi za mentalno zdravlje.

PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Koordinacija



Opći cilj:

Promicanje koordinacije i suradnje između svih relevantnih sektora za zaštitu mentalnoga zdravlja.

Koordinacija je bitan preduvjet za uspješnost realizacije aktivnosti koje provode službe za mentalno zdravlje. Što se više uključuju relevantni sudionici u planiranje, stvaraju se veće mogućnosti za uspješno realiziranje programa službi za mentalno zdravlje. Istodobno je potrebno da se uključi i šira zajednica u svrhu smanjenja stigme i diskriminacije osoba s mentalnim poremećajima i njihovih obitelji. Putem unaprijeđene koordinacije svrha je dovesti do kvalitetnijeg planiranja, bolje implementacije, racionalnije i efikasnije potrošnje i upotrebe resursa kako financijskih, tako i svih drugih.

Jačanje koordinacije na svim razinama ne znači oduzimanje liderstva i odgovornosti menadžerima ili stručnjacima iz ovog područja, ali to je važan korak u ispunjavanju načela rehabilitacije u zajednici.

Svrha procesa planiranja i zagovaranja je graditi i jačati multidisciplinarnе timove i uključiti sve sektore, zajednicu i civilno društvo. Sva partnerstva treba formalizirati sporazumima koji daju garanciju za fer i korektan odnos, kao i za stvaranje jačeg osjećanja pripadnosti. Pod ovim se podrazumijevaju aktivnosti koje podržavaju promoviranje suradnje, stvaranje jednakih mogućnosti, odnosno prilika, povećanje kvalitete života, pružanje potpore osobama sa mentalnim poremećajima i problemima i angažiranje zajednice sa ciljem njihovog socijalnog uključivanja i smanjenja siromaštva.

Specifični ciljevi:

- Uspostava koordinacije unutar zdravstvenoga sektora,
- Uspostava i jačanje koordinacije među drugim sektorima,
- Uspostava i jačanje koordinacije sa civilnim društvom i korisničkim udrugama,
- Uspostava i jačanje koordinacije sa lokalnom zajednicom,
- Podizanje razine znanja o efikasnim mehanizmima koordinacije,

Vremensko razdoblje za implementaciju

Predviđeno vremensko razdoblje za uspostavu i jačanje koordinacije između partnera koji djeluju u području mentalnoga zdravlja ili sektora



koji svojim djelovanjem mogu značajno utjecati na mentalno zdravlje pučanstva su tri godine. Nakon uspostavljenih i ojačanih funkcija, koordinacija će se provoditi kontinuirano na svim administrativnim razinama.

Nositelji aktivnosti

Nositelji aktivnosti su Federalno ministarstvo zdravstva, kantonalna ministarstva zdravstva i lokalne zajednice uz sudjelovanje i svih drugih aktera koji djeluju u području mentalnoga zdravlja.

Očekivani rezultat

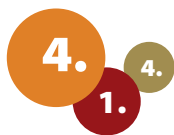
Uspostavljena efikasna koordinacija unutar zdravstvenoga sektora i između zdravstvenoga sektora i drugih sektora, uključujući nevladin sektor, korisničke udruge i njihove obitelji.



PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Intersektorska saradnja



Opći cilj:

Uspostava aktivne suradnje između kreatora politika, predstavnika relevantnih sektora, pružatelja i korisnika usluga u svrhu promicanja zaštite mentalnoga zdravlja i socijalne uključenosti.

Intersektorska suradnja predstavlja jedan od temeljnih preduvjeta za promociju, prevenciju i zaštitu mentalnoga zdravlja, a ključni je preduvjet za uspješnu psiho-socijalnu rehabilitaciju.

Uključivanje mentalnoga zdravlja u druge politike, odnosno politiku obrazovanja, socijalne zaštite, gospodarstva, sigurnosti, sporta, kulture i drugih, preduvjet je za kreiranje boljeg okruženja za zaštitu mentalnoga zdravlja pučanstva.

Temeljni preduvjet za dobro intersektorsko djelovanje je edukacija drugih sektora o konceptu mentalnoga zdravlja i njegovoj važnosti za društvo, uspostava efikasnih mehanizama suradnje, utvrđivanje jasnih uloga i odgovornosti različitih sektora u području mentalnoga zdravlja.

Prigodom kreiranja programa za vulnerabilne skupine posebno je važno intersektorsko djelovanje i njihovo uključivanje u programe kao što su programi za autizam, alkoholizam, nasilje, probleme starijih osoba i sl.

Od posebnog značaja je suradnja sa sektorom obrazovanja kako školskog, tako i predškolskog sa naglaskom na prevenciji i ranom otkrivanju razvojnih poremećaja i poremećaja ponašanja, zlouporabi psihoaktivnih tvari i vršnjačkom nasilju. Također, iznimno važna je suradnja sa socijalnim i gospodarskim sektorom sa naglaskom na radnoj rehabilitaciji i socijalnoj inkluziji sa mentalnim problemima i poremećajima.

U cjelokupni proces poželjno je uključiti i osigurati potporu i religijskih zajednica.

Specifični ciljevi:

- Podizanje razine znanja drugih sektora o mentalnome zdravlju i njihovoj ulozi u promicanju mentalnoga zdravlja,
- Definiranje kompetencija, uloga i odgovornosti drugih sektora,
- Stvaranje intersektorske mreže za potporu programima u području mentalnoga zdravlja,
- Kreiranje specifičnih programa.

Vremensko razdoblje za implementaciju

Kontinuirano

Nositelji aktivnosti

Ministarstvo zdravstva u suradnji sa drugim ministarstvima u Vladi, korisničke udruge i nevladine organizacije.

Očekivani rezultat

Uspostavljena efikasna intersektorska suradnja i zajedničko djelovanje putem različitih programa koji doprinose boljem mentalnome zdravlju pučanstva.

PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Osiguranje kvaliteta



Opći cilj:

Uspostava sustava standarda kvalitete i sigurnosti u službama za mentalno zdravlje.

Uspostava sustava standarda kvalitete i sigurnosti na svim razinama zdravstvene zaštite treba zadovoljiti potrebe korisnika i profesionalaca koristeći vještine, tehnologiju i znanje koji su utemeljeni na dokazima.

Uspostavom kvalitete dolazi se do željenih rezultata, što je veoma važno imajući u vidu da je kvalitetna zdravstvena zaštita pravo svakog korisnika. To postaje posebice važno u vremenu kada su resursi za zdravstvenu zaštitu i proračuni ograničeni.

Prigodom uspostave standarda kvalitete i sigurnosti na različitim razinama zaštite mentalnoga zdravlja vodit će se računa o tomu da u te procese budu uključene različite interesne skupine, a to su, prije svega, korisnici, profesionalci i menadžeri.

Specifični ciljevi:

- Izrada vodiča i kliničkih puteva u mentalnome zdravlju,
- Edukacija o osiguranju kvalitete i sigurnosti u području mentalnoga zdravlja,
- Implementacija vodiča iz područja mentalnoga zdravlja,
- Akreditiranje centara za mentalno zdravlje i ustanova za zaštitu mentalnoga zdravlja.

Vremensko razdoblje za implementaciju

Kontinuirano

Nositelji aktivnosti

AKAZ, zdravstvene ustanove, ministarstva zdravstva, zavodi zdravstvenoga osiguranja.

Očekivani rezultat

Kvalitetne, sigurne, efektivne i efikasne usluge u području mentalnoga zdravlja.



PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Informacioni sistemi



Opći cilj:

Uspostava jedinstvenog informacijskoga sustava za praćenje pokazatelja mentalnoga zdravlja pučanstva i kvalitete pružanja usluga u službama za mentalno zdravlje.

Uvođenje jedinstvenoga informacijskoga sustava u mentalnome zdravlju kao dijelu zdravstvenoga sustava poboljšat će prikupljanje, obradu, analizu i uporabu informacija o mentalnome zdravlju i uslugama, te pomoći u procesima planiranja, poboljšanja kvalitete i razvoja službi i usluga mentalnoga zdravlja.

Specifični ciljevi:

- Razvoj informacijskoga sustava za službe za mentalno zdravlje,
- Uvođenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija u službama za mentalno zdravlje.

Vremensko razdoblje za implementaciju

Tri godine

Nositelji aktivnosti

Federalno ministarstvo zdravstva, kantonalna ministarstva zdravstva, zavodi za javno zdravstvo, zavodi zdravstvenoga osiguranja, zdravstvene ustanove.

Očekivani rezultat

Uspostavljen jedinstveni informacijski sustav za mentalno zdravlje..

PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Zagovaranje



Opći cilj:

Ojačati vještine zagovaranja kod svih aktera u području mentalnoga zdravlja.

Kako bi mentalno zdravlje došlo u fokus interesovanja i dobilo veću pozornost svih relevantnih društvenih sektora i šire javnosti, potrebno je promicati javno zagovaranje, te provoditi dobro osmišljene javne promotivne kampanje u medijima.

Prigodom provedbe programa zagovaranja potrebno je uključiti korisničke udruge i udruge obitelji koje su često temeljna spona između različitih sektora uključenih u rad sa osobama sa mentalnim problemima i poremećajima, te glavni oslonac i savjetnik korisnicima za put kroz sustav.

Važnu ulogu u podizanju javne svijesti imaju strukovne udruge koje trebaju aktivnije nastupati u javnosti i ukazivati na diskriminaciju i isključivanje osoba sa mentalnim problemima i poremećajima, zagovarati poštivanje ljudskih prava, pokretati i sudjelovati u antistigma-kampanjama.

Javnim djelovanjem i akcijom promicanja prava osoba sa mentalnim problemima i poremećajima zagovaranje doprinosi kvalitetnijim i efikasnijim uslugama kreiranim sukladno potrebama korisnika.

Specifični ciljevi:

- Osnaživanje korisničkih udruga i nevladinih organizacija u području zagovaranja,
- Izrada i provedba programa zagovaranja,
- Senzibilizacija medija o važnosti mentalnoga zdravlja.

Vremensko razdoblje za implementaciju

Kontinuirano

Nositelji aktivnosti

Federalno ministarstvo zdravstva u suradnji sa kantonalnim ministarstvima, profesionalcima iz područja mentalnoga zdravlja, udrugama korisnika i njihovih obitelji, nevladinim organizacijama i medijima.

Očekivani rezultat

Unaprijeđene vještine zagovaranja kod svih aktera u području mentalnoga zdravlja.

PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Korisnička udruženja i nevladine organizacije



Opći cilj:

Ojačati kapacitete i vještine udruga korisnika i njihovih obitelji i nevladinih organizacija u svrhu jačanja njihove aktivne uloge u procesima odlučivanja.

Korisničke udruge, udruge njihovih obitelji i nevladine organizacije trebaju biti partneri vlastima u donošenju politika i strategija, te pružati praktičnu i savjetodavnu pomoć, kao i podizati svijest javnosti o mentalnome zdravlju.

Poseban značaj treba dati jačanju korisničkih udruga, udruga njihovih obitelji i nevladinih organizacija u svezi sa socijalnim uključivanjem, samozastupanjem, zagovaranjem, smanjenjem stigme i diskriminacije i radom sa rizičnim skupinama pučanstva.

Specifični ciljevi:

- Osnaživanje korisničkih udruga, udruga obitelji i nevladinih organizacija putem kreiranja i implementacije programa cjeloživotnoga učenja kao što su: vještine komunikacije i zagovaranja, te pisanja i vođenja projekata, procesni oporavak i osnaživanje u mentalnome zdravlju, potpora socijalnim mrežama za korisničke službe, socijalne kompetencije i vještine snalaženja u zajednici itd.,
- Stvaranje mreže korisničkih udruga i nevladinih organizacija u području mentalnoga zdravlja.

Vremensko razdoblje za implementaciju

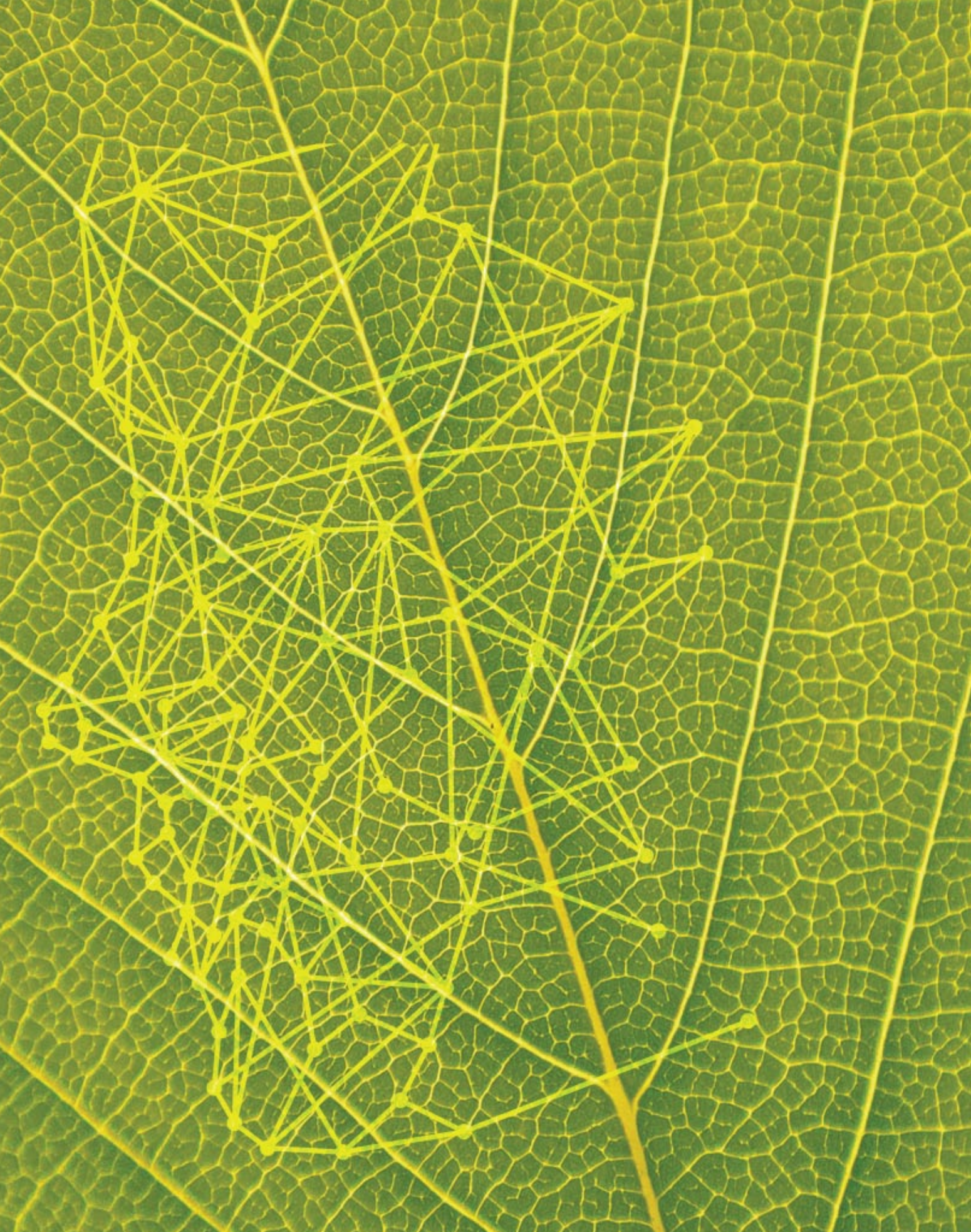
Kontinuirano

Nositelji aktivnosti

Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva, korisničke udruge, udruge njihovih obitelji, nevladine organizacije i lokalna zajednica.

Očekivani rezultat

Ojačane korisničke udruge, udruge obitelji i nevladine organizacije u području mentalnoga zdravlja i uspostavljena mreža.



PODRUČJA DJELOVANJA

Usluge

Organizacija službi



Opći cilj:

Oснаživanje mreže službi za zaštitu mentalnoga zdravlja baziranih na načelima skrbi za mentalno zdravlje u zajednici.

Temeljni cilj je nastavak jačanja modela zaštite mentalnoga zdravlja u zajednici u okviru primarne zdravstvene zaštite koji će osigurati smanjenje nejednakosti u dostupnosti usluga i omogućiti kontinuitet zdravstvene zaštite putem svih razina zdravstvenoga sustava. Svrha ovakvoga vida skrbi u zajednici jeste poboljšanje kvalitete života osoba sa mentalnim problemima i poremećajima i njihovih obitelji sukladno njihovim individualnim potrebama.

Uz jačanje službi primarne zdravstvene zaštite u sklopu kojih se nalaze centri za mentalno zdravlje u zajednici potrebno je kontinuirano raditi na daljnjim procesima deinstitucionalizacije kako u zdravstvenome, tako i u socijalnome sektoru.

Posebna pozornost će se posvetiti strukturalnoj i procesnoj prilagodbi sadašnjih zavoda za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba u ustanove intermedijarnoga tipa. Ove ustanove će se baviti zaštitom mentalnoga zdravlja, okupacijskom terapijom, profesionalnom rehabilitacijom i drugim vrstama rehabilitacijskih tretmana u svrhu stvaranja potpore korisniku za socijalnu inkluziju nakon završenog bolničkoga liječenja.

Specifični ciljevi:

- Jačanje kapaciteta službi za zaštitu mentalnoga zdravlja u zajednici,
- Jačanje horizontalne i vertikalne koordinacije rada centara za mentalno zdravlje i drugih zdravstvenih službi,
- Razvijanje alternativnih modela zbrinjavanja osoba sa mentalnim problemima i poremećajima,
- Povećanje informiranosti zdravstvenih profesionalaca o mentalnome zdravlju i ustroju službi za mentalno zdravlje,
- Potpora transformaciji Zavoda za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba u intermedijarne ustanove.

Vremensko razdoblje za implementaciju

Kontinuirano sukladno potrebama pučanstva i lokalne zajednice.

Nositelji aktivnosti

Kantonalna ministarstva zdravstva u suradnji sa drugim ministarstvima kantona uz potporu lokalne zajednice i federalnih ministarstava.

Očekivani rezultat

Oснаžена mreža službi za zaštitu mentalnoga zdravlja baziranih na načelima skrbi za mentalno zdravlje u zajednici.

PODRUČJA DJELOVANJA

Usluge

Razvijanje usluga



Opći cilj:

Razvoj i promicanje postojećih usluga i uvođenje novih usluga u službama za mentalno zdravlje.

Preduvjet za razvoj i promicanje postojećih i uvođenje novih usluga je revizija standarda i normativa (nomenklature) usluga u područjima promidžbe, prevencije, dijagnostike, tretmana i rehabilitacije na svim razinama zaštite mentalnoga zdravlja.

Posebna pozornost će se posvetiti razvoju usluga za vulnerabilne, rodno i dobno specifične skupine.

Usluge koje će pružati multidisciplinarni timovi će biti dostupne, pristupačne, sveobuhvatne, kvalitetne, kontinuirane i svrsishodne, te utemeljene na dokazima.

Specifični ciljevi:

- Revizija standarda, normativa i nomenklature usluga u službama za zaštitu mentalnoga zdravlja,
- Promicanje kvalitete postojećih usluga,
- Uvođenje novih usluga u područje mentalnoga zdravlja.

Vremensko razdoblje za implementaciju

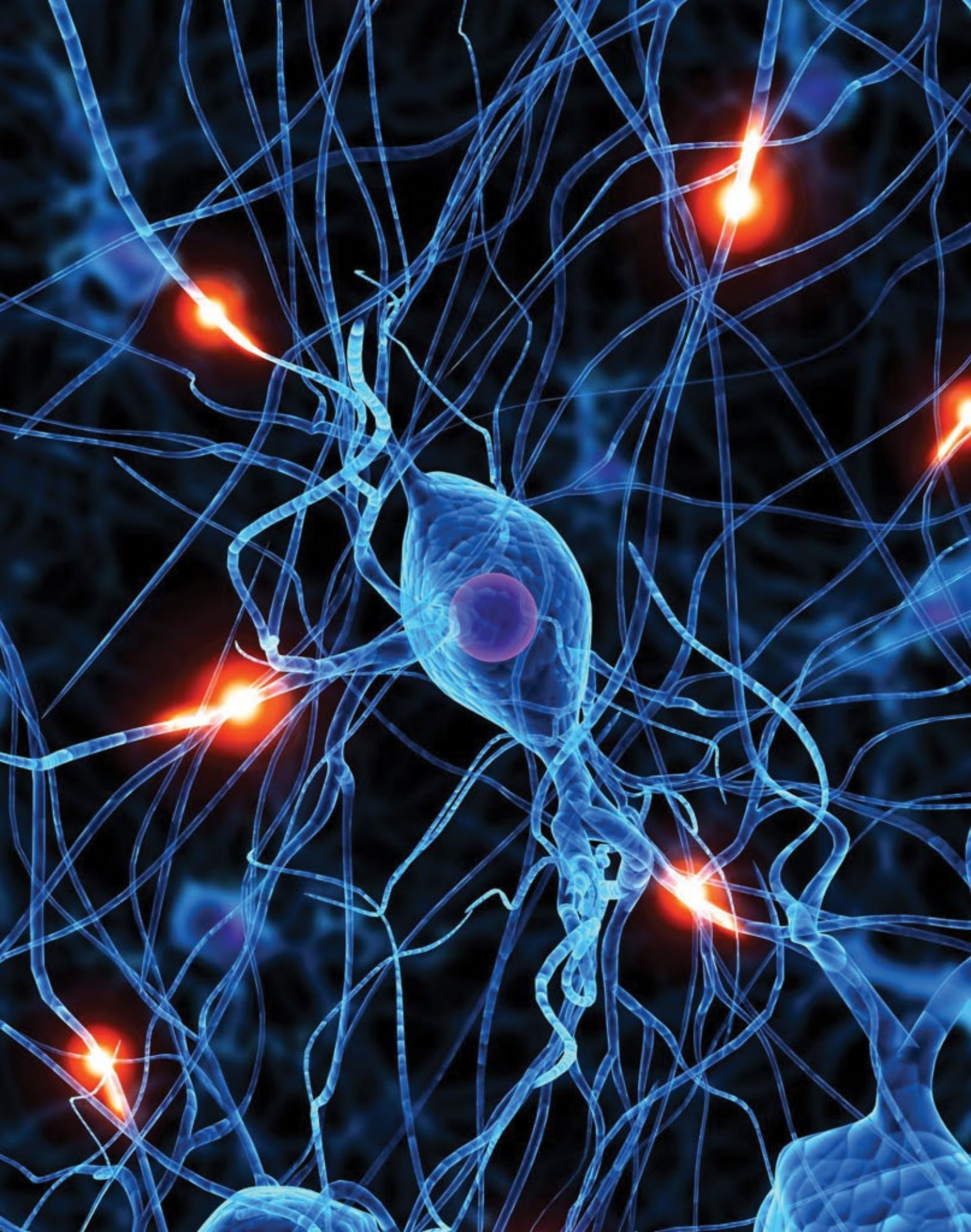
Revizija standarda, normativa i nomenklature usluga u službama za zaštitu mentalnoga zdravlja će se dovršiti u razdoblju od jedne godine, a promicanje kvalitete postojećih usluga i uvođenje novih usluga u području mentalnoga zdravlja provodit će se kontinuirano.

Nositelji aktivnosti

Federalno ministarstvo zdravstva u suradnji sa kantonalnim ministarstvima uz sudjelovanje službi za mentalno zdravlje, AKAZ-a.

Očekivani rezultat

Unaprijeđene i proširene usluge u službama za mentalno zdravlje.



PODRUČJA DJELOVANJA

Resursi

Ljudski resursi



Opći cilj:

Adekvatno planiranje i osnaživanje ljudskih resursa u službama za mentalno zdravlje.

Planiranje ljudskih resursa temeljit će se na stvarnim potrebama u zajednici i uključivat će službe za zaštitu mentalnoga zdravlja, zavode za javno zdravstvo i resorna ministarstva, kao i financijere usluga.

Potrebno je kontinuirano investiranje u razvoj ljudskih resursa, poboljšanje uvjeta rada, podizanje motivacije, pružanje financijskih i nefinancijskih poticaja, osiguranje kontinuirane edukacije i sustavne potpore koja uključuje interviziju, superviziju, prevenciju profesionalnoga sagorijevanja i sl.

Prigodom planiranja i investiranja u ljudske resurse potrebno je obratiti osobitu pozornost na dostupnost kadra u ruralnim i urbanim područjima, te u područjima s niskim socio-ekonomskim statusom.

Specifični ciljevi:

- Planiranje ljudskih resursa u službama mentalnoga zdravlja na temelju potreba i sukladno standardima,
- Kontinuirano investiranje u razvoj ljudskih resursa i poboljšanje uvjeta rada,
- Osigurati sustavnu potporu profesionalcima u području mentalnoga zdravlja uz poseban naglasak na superviziju.

Vremensko razdoblje za implementaciju

Kontinuirana aktivnost

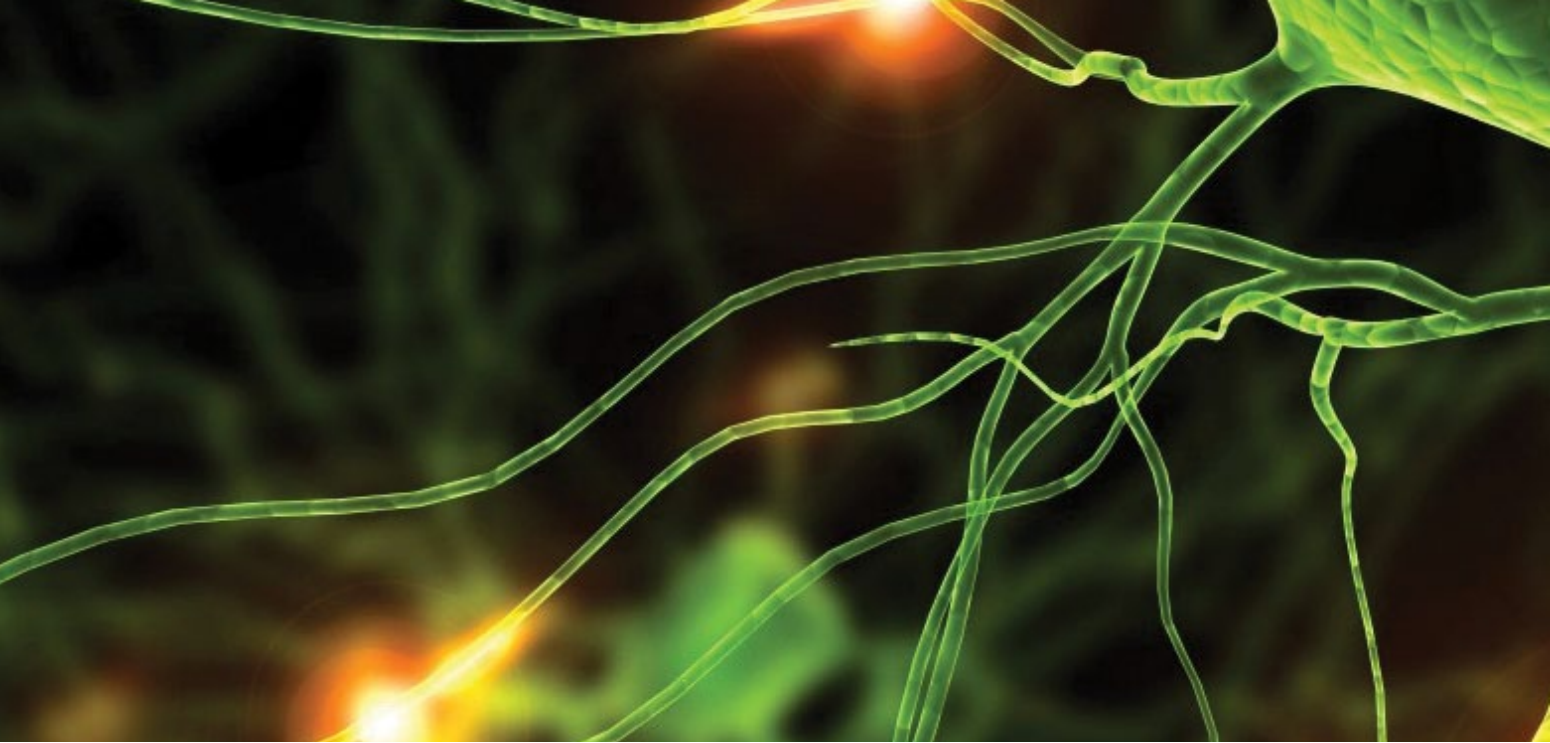
Nositelji aktivnosti

Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva u suradnji sa zavodima za javno zdravstvo, te službe za mentalno zdravlje.

Očekivani rezultat

Poboljšano planiranje ljudskih resursa u području mentalnoga zdravlja,

Poboljšan sustav zaštite na radu,
Uvedeni mehanizmi poboljšanja motivacije na radu.



PODRUČJA DJELOVANJA

Resursi

Financiranje



Opći cilj:

Stvaranje efikasnoga, efektivnoga i održivoga sustava financiranja zaštite mentalnoga zdravlja.

Putem sustava financiranja zdravstvene zaštite osigurat će se odgovarajući opseg i struktura usluga u području mentalnoga zdravlja, standardne kvalitete i ujednačene dostupnosti na cijelome području.

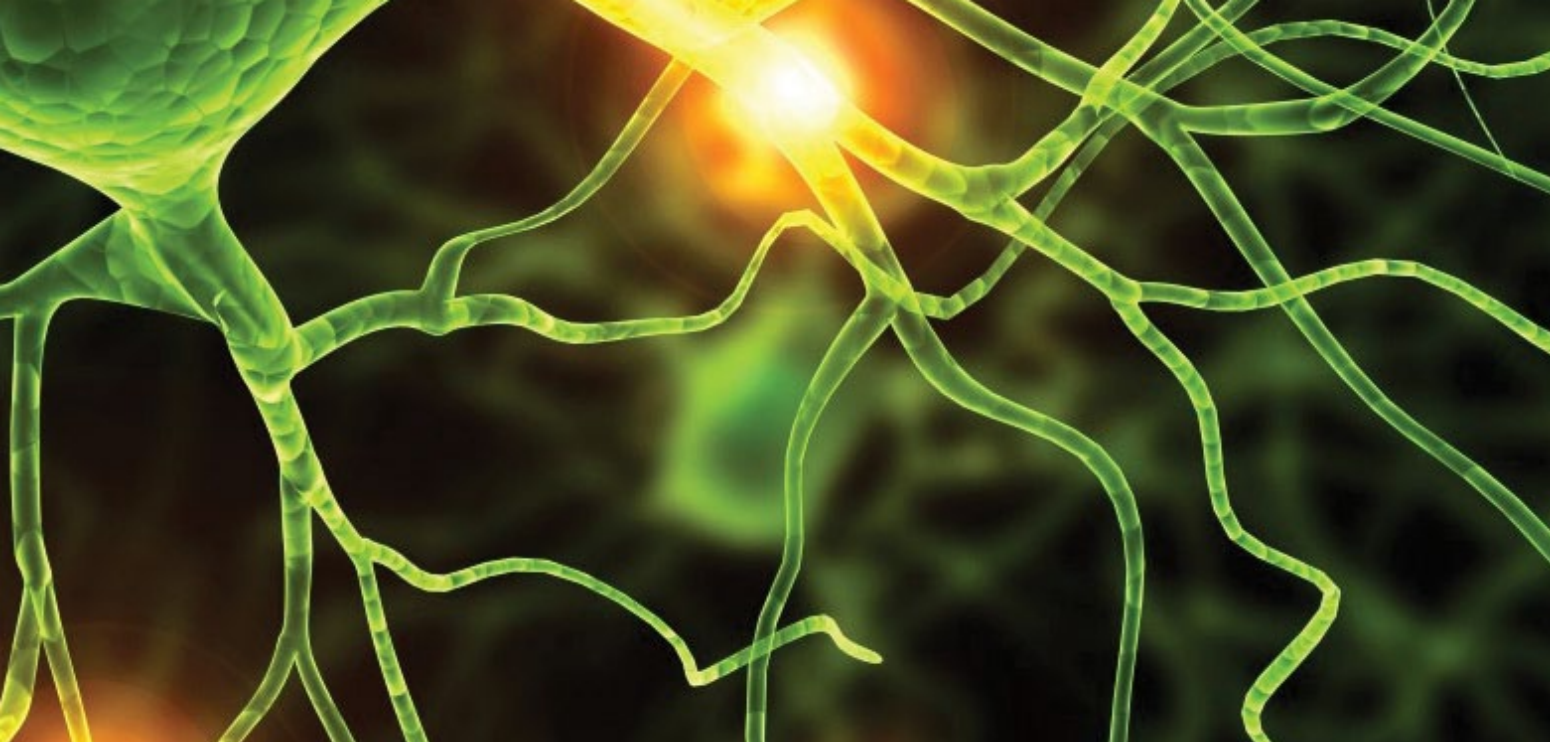
Na temelju javnozdravstvenih pokazatelja, istraživanja i novih znanstvenih i iskustvenih spoznaja vršit će se realna alokacija sredstava u svrhu promicanja mentalnoga zdravlja.

Potrebno je uspostaviti mehanizme za izdvajanje adekvatnih sredstava iz drugih sektora za potporu programa promicanja mentalnoga zdravlja.

Neophodno je uključivanje lokalne zajednice, gospodarskih subjekata i drugih aktera u financiranje programa za promicanje mentalnoga zdravlja.

Specifični ciljevi:

- Povećanje izdvajanja sredstava za financiranje djelatnosti u području mentalnoga zdravlja u okviru raspoloživih sredstava,



- Vođenje evidencije o potrošnji sredstava za usluge u području mentalnoga zdravlja,
- Povećanje udjela drugih sektora u financiranju za usluge u području mentalnoga zdravlja,
- Stvaranje proračuna na kantonalnoj i općinskoj razini za potporu korisničkim udrugama.

Vremensko razdoblje za implementaciju

Kontinuirana aktivnost

Nositelji aktivnosti

Federalno ministarstvo zdravstva u suradnji sa kantonalnim ministarstvima zdravstva i zavodima zdravstvenoga osiguranja.

Očekivani rezultat

Praćenje potrošnje u području mentalnoga zdravlja, te stvaranje novih izvora financiranja mentalnoga zdravlja.



PODRUČJA DJELOVANJA

Lijekovi (nabavka i distribucija)



Opći cilj:

Osigurati nabavku, snabdijevanje i dostupnost učinkovitih, sigurnih i kvalitetnih psihofarmaka na svim razinama zdravstvene zaštite.

Sukladno standardima EU i financijskim mogućnostima, utvrdit će se jedinstvene i obvezujuće pozitivne liste učinkovitih, sigurnih i kvalitetnih psihofarmaka.

Prigodom propisivanja lijekova vodit će se posebna skrb o pridržavanju dobre propisivačke prakse.

Specifični ciljevi:

- Stvaranje mogućnosti za proširenje lista lijekova sukladno međunarodnim preporukama,
- Praćenje nuspojava psihotropnih lijekova,
- Kontinuirana edukacija zdravstvenih profesionalaca u dobroj propisivačkoj praksi i suvremenim trendovima liječenja.

Vremensko razdoblje za implementaciju

Kontinuirano

Nositelji aktivnosti

Federalno ministarstvo zdravstva u suradnji sa zavodima zdravstvenoga osiguranja, agencijom za lijekove i zavodima za javno zdravstvo.

Očekivani rezultat

Povećana dostupnost kvalitetnih, učinkovitih i sigurnih psihotropnih lijekova uz osiguranu dobru propisivačku praksu.

PODRUČJA DJELOVANJA

Istraživanja, monitoring i evaluacija



Opći cilj:

Provedba kontinuiranoga monitoringa i evaluacije, kao i periodičnoga istraživanja sa ciljem promicanja planiranja politika i aktivnosti koje će doprinijeti promicanju zaštite mentalnoga zdravlja.

Monitoring i evaluacija, kao i periodična istraživanja trebaju postati redovita aktivnost kako na federalnoj razini, tako i na nižim razinama kao što je kanton ili sama zajednica. Rezultati će se koristiti kao temelj za pripremu strategija i intervencija u području mentalnoga zdravlja.

Monitoring i evaluacija osiguravaju praćenje dinamike promjena i osnova su za adekvatno planiranje.

U aktivnosti monitoringa i evaluacije uvijek trebaju biti uključeni korisnici usluga mentalnoga zdravlja.

Veliki dio aktivnosti u području mentalnoga zdravlja se provodi putem lokalne zajednice, korisničkih udruga i nevladinih organizacija. U svrhu stjecanja uvida u efekte realiziranih aktivnosti, potrebno je uspostaviti mehanizme monitoringa i evaluacije za navedene aktere.

Specifični ciljevi:

- Definiranje seta indikatora procesa, izvršenja i ishoda usklađenih sa međunarodnim standardima i lokalnim potrebama,
- Redovito praćenje i izvještavanje iz područja mentalnoga zdravlja sukladno preporukama WHO i EU,
- Uvođenje redovitih periodičnih istraživanja u području mentalnoga zdravlja,
- Praćenje implementacije Europske deklaracije o mentalnome zdravlju (Helsinki, 2005),
- Monitoring i evaluacija programa i projekata realiziranih putem nevladinih organizacija, udruga korisnika i lokalne zajednice i drugih sektora.

Vremensko razdoblje za implementaciju

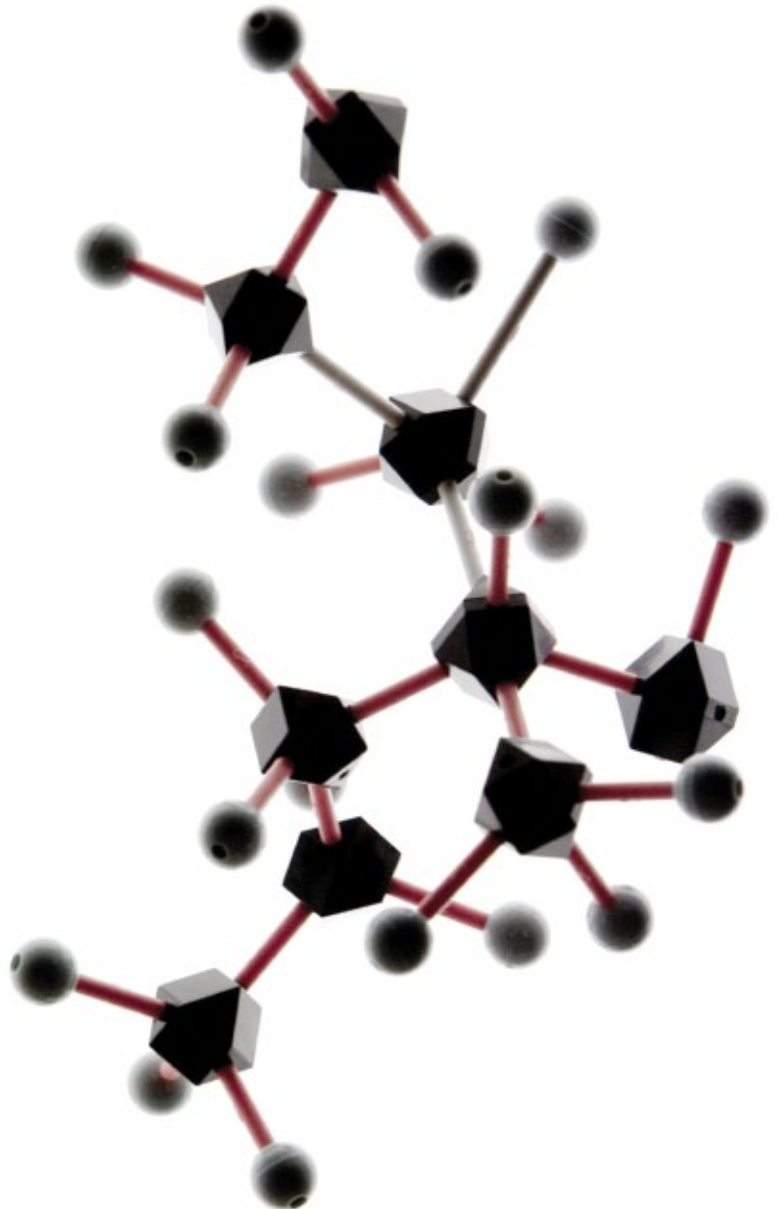
Kontinuirana aktivnost

Nositelji aktivnosti

Federalno ministarstvo zdravstva u suradnji sa zavodima za javno zdravstvo, sektorom NVO i udrugama korisnika.

Očekivani rezultat

Uvedeni kontinuirani monitoring i evaluacija u području mentalnoga zdravlja uz periodična istraživanja u svrhu praćenja napretka i efikasnije provedbe politika iz područja mentalnoga zdravlja.





PODRUČJA DJELOVANJA

Edukacija



Opći cilj:

Kontinuirano ulaganje u edukaciju zdravstvenih profesionalaca, korisnika usluga i njihovih obitelji, drugih pružatelja usluga i pučanstva a u svrhu promicanja zaštite mentalnoga zdravlja.

Pod obrazovanjem podrazumijevamo proces cjeloživotnoga stjecanja znanja, vještina i stajališta koje može biti formalno (školovanje) i neformalno (tečajevi, seminari, treninzi putem udruga ili ustanova za obrazovanje).

Kada govorimo o formalnome obrazovanju, potrebno je promicati postojeće i uvesti nove edukativne programe sukladno potrebama.

Posebna pozornost će biti posvećena edukaciji sestriinskoga kadra sukladno potrebama službi za mentalno zdravlje.

Svrha edukacije je stvaranje kompetentnoga multidisciplinarnoga tima sa usvojenim znanjima, vještinama i stajalištima neophodnim za zadovoljenje standarda struke.

Paralelno sa edukacijom zdravstvenih profesionalaca, potrebno je provoditi edukaciju svih aktera koji doprinose promicanju zaštite mentalnoga zdravlja.

Specifični ciljevi:

- Provedba formalne edukacije profesionalaca u službama za mentalno zdravlje,
- Provedba neformalnih edukacija svih aktera koji doprinose promicanju zaštite mentalnoga zdravlja,
- Promicanje curriculumuma iz područja mentalnoga zdravlja u obrazovnim ustanovama,
- Pokretanje novih edukativnih programa u području mentalnoga zdravlja.

Vremensko razdoblje za implementaciju

Kontinuirano

Nositelji aktivnosti

Ministarstva zdravstva u suradnji sa ministarstvima obrazovanja uz potporu svih drugih sektora.

Očekivani rezultat

Poboljšana razina znanja i vještina relevantnih ljudskih resursa







Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**